

Magdalena Maciejewska
ORCID: 0000-0001-8523-3310
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Patronka do bierzmowania jako wzór moralny. Perspektywa wierzących katoliczek u progu dorosłości

Patroness for Confirmation as a Moral
Model: The Perspective of Catholic Women
on the Threshold of Adulthood

ABSTRACT

The article is devoted to the patron saints chosen by young Catholics for the sacrament of Confirmation, recalled several years after the decision. It was based on focus group interviews conducted with students in the last years of secondary school. Despite the decision of the Polish Bishops' Conference that young people should keep their baptismal names at the sacrament of Confirmation (if it is the name of a saint), most of the women interviewed had the option of choosing any patroness. According to the narratives presented herein, it was an important event for them and most of their decisions were carefully considered. Their searches regarding names were most often independent, rarely related to either religion lessons or parish catechesis. The patron saints chosen by the interviewees a few years earlier were often referred to as specific moral role models. The holy or blessed behavior and attitudes displayed by these women were usually positively perceived by girls on the threshold of adulthood.

KEYWORDS

patronesses,
confirmation, moral
model, women

SŁOWA KLUCZOWE

patronki,
bierzmowanie, wzór
moralny, kobiety

SPI Vol. 25, 2022/3
ISSN 2450-5358
e-ISSN 2450-5366
DOI: 10.12775/SPI.2022.3.009
Nadesłano: 15.02.2022
Zaakceptowano: 1.03.2022

Therefore, it is worth reflecting on both preventing young people from autonomously, reflectively choosing a patron saint with whom they want to identify due to interests or professional plans as well as the entire process of familiarizing them with personal religious role models from parish catechesis and religious education at school.

ABSTRAKT

Artykuł został poświęcony patronkom wybranym przez młode katoliczki w związku z sakramentem bierzmowania, przywoływanym przez nie po kilku latach od podjęcia tej decyzji. Jego podstawą były przeprowadzone w formie zogniskowanych wywiadów grupowych rozmowy z uczennicami ostatnich klas szkół średnich. Pomimo ustaleń poczynionych przez Konferencję Episkopatu Polski dotyczących zachowania przez młodych ludzi przy sakramencie bierzmowania imienia z chrztu (jeśli tylko jest to imię świętego), większość rozmówczyń miała możliwość wyboru dowolnej patronki. Według zaprezentowanych narracji było to dla nich istotnym wydarzeniem, a ich decyzje w większości były starannie przemyślane. Prowadzone w tym zakresie poszukiwania najczęściej miały charakter samodzielny, rzadko związany zarówno z lekcjami religii, jak i katechezą parafialną.

Patronki, na które przed kilkoma laty zdecydowały się rozmówczynie, często były przez nie prezentowane jako swoisty wzór moralny. Zachowania i postawy świętych lub błogosławionych były zazwyczaj pozytywnie odbierane przez dziewczęta stojące u progu dorosłości. W związku z tym warto poczynić refleksje dotyczące zarówno umożliwienia młodzieży autonomicznego, refleksyjnego wyboru patrona, z którym ze względu na określone czynniki, takie jak zainteresowania lub zawodowe plany, chcą się utożsamiać, jak i całego procesu zapoznawania ich z religijnymi wzorami osobowymi w kontekście katechezy parafialnej oraz szkolnej edukacji religijnej.

Wprowadzenie

Sakrament bierzmowania często nazywany jest sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej (Czaplicka-Jedlikowska 2015; Misiaszek 2017). W związku z tym wydawać by się mogło, że towarzyszący temu wydarzeniu wybór patrona lub patronki jest szczególnie ważny. Pomimo tego, w literaturze naukowej znaleźć można niewiele opracowań podejmujących tę kwestię. Główny obszar zainteresowania

teologów, którzy przede wszystkim zajmują się tą tematyką, stanowi zwłaszcza sakralny wymiar tego wydarzenia lub jego uwarunkowania historyczne (Janczewski 2008; Borysiuk 2016). W przypadku podejmowania refleksji socjologicznych lub pedagogicznych, niewiele z nich opiera się na badaniach empirycznych.

Rozważania dotyczące dojrzałości chrześcijańskiej, związanej z tym sakramentem, rzadko prowadzone są w sposób uwzględniający nie tylko katechetyczne lub pastoralne zalecenia, ale także artykułowane przez samych zainteresowanych potrzeby i trudności. Warto zwrócić uwagę również na nieobecność naukowych refleksji dotyczących kwestii związanych z tym sakramentem, omawianych z perspektywy analizowania przyszłości, a nie przeszłości. To oznacza, że chętniej prowadzone są dyskusje na temat roli wspomnianego sakramentu (Pyżlak 2018) lub tego, jak do niego powinna być przygotowywana młodzież (Kochel 2017), aniżeli na temat tego, w jaki sposób zostało to dokonane i jak jest to postrzegane przez ludzi, którzy tego doświadczyli. Bez tego typu refleksji trudno jest nie tylko realnie ocenić sposób przygotowywania młodzieży do przyjęcia sakramentu bierzmowania przez katechezę parafialną, lekcje religii lub wychowanie, ale także jej wewnętrzną gotowość (Wieradzka-Pilarczyk i in. 2016) oraz zewnętrzne trudności.

W niniejszym artykule przeanalizowany zostanie temat istotny zarówno w kontekście refleksyjnego przygotowania do sakramentu bierzmowania, jak i późniejszej analizy podjętych decyzji i ich przełożenia na dalsze życie – zwłaszcza w kontekście wyborów moralnych. To właśnie na nie bowiem oddziaływać mogą wybrane przez znajdujące się u progu dorosłości wierzące i praktykujące katoliczki patronki, które w niniejszym tekście będą rozpatrywane z perspektywy wzorów moralnych istotnych dla dalszego rozwoju i wzrastania zarówno w perspektywie ziemskiej, jak i transcendentnej. W związku z tym struktura artykułu przedstawia się następująco: w pierwszej części, poprzedzonej wprowadzeniem, zaprezentowane zostaną teoretyczne rozważania na temat wzorów moralnych i ich roli w rozstrzyganiu dylematów moralnych, w drugiej zostanie przedstawiona metodologia badań, a po niej część prezentująca wyniki badań własnych oraz podsumowanie wraz z bibliografią.

Rola wzorów moralnych w rozstrzygnięciu dylematów egzystencjalnych

Młodzi ludzie podczas dojrzewania i wkraczania w dorosłość mierzą się z różnymi wyzwaniami. Na ich kształt i charakter wpływ ma wiele różnych czynników, wśród których znajduje się także płęć powiązana z pełnieniem określonych ról społecznych. W zmaganiach z dylematami życiowymi, z którymi mierzą się młode kobiety, pomóc im mogą wzory osobowe, czyli konkretne osoby doświadczające określonych sytuacji wiążących się z podejmowaniem niejednokrotnie trudnych decyzji i rozstrzygnięciami natury moralnej. Wzory te należy odróżnić zarówno od ideałów osobowych mających charakter abstrakcyjny (Skrzyniarz, Gajderowicz, Wach 2013; Rynio 2016), jak i od autorytetów, czyli specjalistów w danej dziedzinie, których wiedza i umiejętności są istotne dla danych jednostek, ale nie stanowią one jeszcze przesłanki do ich naśladowania (Bocheński 1993). Pojawiający się w tytule oraz poszczególnych częściach artykułu termin „wzory moralne” jest swoistym uszczegółowieniem wzorów osobowych, które w tym przypadku stanowią inspirację i pomoc zwłaszcza w dokonywaniu decyzji o charakterze moralnym.

Wzory osobowe pełnią niezwykle ważną rolę w życiu młodych ludzi, którzy zmagają się z dylematami egzystencjalnymi dotyczącymi zarówno relacji społecznych, jak i relacji z Bogiem. Podążając za Margaret Archer, można stwierdzić, że dylematy te odnoszą się do trosk o charakterze transcendentnym, naturalnym, społecznym oraz performatywnym, czyli związanych odpowiednio z Absolutem, własnym dobrostanem, relacjami z innymi i twórczym działaniem w świecie (Archer 2006; Archer, Collier, Porpora 2004). Kluczowe są jednak rozstrzygnięcia dotyczące wskazania troski ostatecznej, czyli tej, która jest dla danej jednostki najważniejsza ze wszystkich, i to m.in. ze względu na nią wzory osobowe mogą stanowić istotny punkt odniesienia wskazujący przyjęte przez nie postawy i rozstrzygnięcia pozwalające na satysfakcjonujące łączenie ze sobą rozstrzygnięć dotyczących poszczególnych trosk (Horowski, Sadłoń 2019).

Mając to na uwadze, badaniu zostały poddane kobiety, które przed kilkoma laty przyjęły sakrament bierzmowania. To właśnie wtedy obrały sobie za patronki kobiety, które z różnych przyczyn zostały przez nie uznane za inspirujące. Bierzmowanie jest uważane

za szczególny rodzaj wyznania wiary, bowiem m.in. ze względu na wiek sakrament ten przyjmowany jest najczęściej w sposób znacznie bardziej świadomy, autonomiczny i refleksyjny, aniżeli wcześniejsze sakramenty. Aspekty te najczęściej powiązane są z kategorią dojrzałości, na którą w kontekście przywoływanego sakramentu położony jest szczególny nacisk. Warto podkreślić, że rozpatrywanie dojrzałości jako (nie)osiągniętego stanu w połączeniu z młodzieńczym wiekiem i przeżywanymi dylematami łatwo jest powiązać z wnioskami dotyczącymi niegotowości młodych ludzi zarówno do przystąpienia do tego sakramentu, jak i braku gotowości do dokonywania wyborów związanych z patronami lub patronkami.

Analizując jednak dojrzałość w kategorii procesu (Misiaszek 2017) – co jest zasadne także w oparciu o Katechizm Kościoła katolickiego (KKK), zgodnie z którym osoby bierzmowane „jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jak prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz broni jej” (KKK, 1285) – warto podkreślić, że na jej drodze powinny się pojawiać wyzwania mające szansę przyczynić się do duchowego rozwoju, a przykładem tego może być właśnie wybór patrona lub patronki. Prowadzone w tym zakresie poszukiwania – do których łatwiej zachęcić młodzież przy przyjmowaniu patrona nowego, często wcześniej nieznanego – mogą być przykładem wyzwania na drodze duchowego rozwoju. Ponadto stanowi to okazję do prowadzenia analiz w zakresie poszukiwania różnic i podobieństw pomiędzy własnym życiorysem a biografiami osób świętych, które mogą się stać dla młodych ludzi wzorami moralnymi nie tylko na czas sakramentu bierzmowania. Dzięki tym wyborom można spojrzeć na omawiany sakrament także z perspektywy inicjacyjnej (Walulik 2017), dostrzegając swoiste przejście pomiędzy wcześniejszymi sakramentami, w których podmiotowość, refleksyjność i autonomia młodego człowieka nie pozostawały na pierwszym planie, a sakramentem bierzmowania, który „stanowi rozwinięcie i usytuowanie nadprzyrodzonej egzystencji chrześcijanina w mocy Ducha Świętego, przez co uzdalnia go do świadomego udziału w budowaniu wspólnoty Kościoła” (Snela 1989).

Metodologia badań własnych

Istotny dla niniejszego artykułu obszar badawczy, który koncentruje się wokół traktowania patronek wybieranych przez dziewczęta przy okazji bierzmowania jako wzorów osobowych, nie został wyodrębniony na etapie projektowania badań własnych, które przeprowadzono w listopadzie i grudniu 2021 r. Te bowiem oscylowały wokół kobiecych wzorów osobowych w szkolnej edukacji religijnej i ich percepcji przez uczennice ostatnich klas szkół średnich. Jednakże już w czasie pierwszych rozmów z dziewczętami okazało się, że temat patronek do bierzmowania był dla nich niezwykle istotny i wspominały one o nim podczas zasadniczej dyskusji, czyli w trzeciej fazie dyskusji grupowej (Bauman 2001), podczas podejmowania refleksji dotyczącej kobiecych wzorów osobowych, które poznały w trakcie swojej edukacji religijnej. Miało to miejsce pomimo tego, że w częściowo ustrukturyzowanym scenariuszu wywiadów, w którym znalazły się wątki do dyskusji w grupie, nie pojawiły się tematy dotyczące patronek z sakramentu bierzmowania. W związku z tym postawiono następujące pytania badawcze: Na wybór jakich patronek do bierzmowania zdecydowały się tegoroczne maturzystki (dziewczęta, które zdają maturę w 2022 roku) i czym był on motywowany? Na jakie cechy charakteru dziewczęta zwracały u nich uwagę? Celem badań skoncentrowanych na wspomnianych pytaniach było rozpoznanie, które spośród patronek do bierzmowania mogą stanowić wzór moralny dla młodych katoliczek i co jest tego powodem.

W ramach badań dotyczących kobiecych wzorów osobowych zdecydowano się przeprowadzić zogniskowane wywiady fokusowe. W tego typu badaniach jednostki badawczej nie stanowią poszczególne osoby, ale całe grupy. Warto zaznaczyć, że „każda dyskusja grupowa może być nazywana grupą fokusową dopóty, dopóki badacz aktywnie zachęca do interakcji w grupie i je podtrzymuje” (Kitzinger, Barbour 1999), co w kontekście fokusów jest najistotniejsze. Każda z grup składa się z osób o określonych cechach i jednostki te pozostają skupione na danym zagadnieniu istotnym dla dyskusji (Anderson 1990). Uznaje się również, że grupy te stanowią w większym stopniu naturalne środowisko niż w przypadku wywiadu indywidualnego, ponieważ uczestnicy mają wpływ na innych i także tego wpływu doświadczają – tak jak w prawdziwym życiu (Krueger, Casey 2000).

Grupy fokusowe najczęściej są tworzone przez 6–12 uczestników oraz moderatora (Smithson 2007), jednakże w tym przypadku były one mniej liczne – składały się 3–5 osób. Można więc uznać je za tzw. *mini group*, które często wybiera się do rozmów oscylujących wokół tematów delikatnych, wymagających kameralnej atmosfery, pozwalających zarazem na rozbudowane wyjaśnienia (Ciechowska 2018). Wpływ na decyzję o mniejszej liczbie uczestniczek miała także formuła badania, które odbywało się za pośrednictwem komunikatorów internetowych: ZOOM oraz Skype. Wszystkie rozmowy – prowadzone przez dwie badaczki – nagrywano. Badania odbyły się po uzyskaniu zgody Komisji Etyki Wydziału Filozofii i Nauk Społecznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Zorganizowanie 10 wywiadów grupowych było zajęciem czasochłonnym i opierało się na poszukiwaniach prowadzonych za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz wśród stypendystek Fundacji Dzieło Nowego Tysiąclecia¹. Kolejnym krokiem związanym z poszukiwaniem i doбором uczestniczek ze względu na potrzebę uwzględnienia nowego kryterium (Flick 2010) – intensywnego zaangażowania religijnego – było nawiązanie bezpośrednich kontaktów ze szkołami katolickimi. Każda z rozmów trwała 60–75 minut. Łącznie w rozmowach wzięło udział 35 maturzystek wyznania rzymskokatolickiego w wieku 17–18 lat, zamieszkujących w zachodniej i północnej części Polski oraz uczęszczających na lekcje religii. Dobór próby miał więc charakter celowy, co ze względu na jakościowy charakter badań fokusowych jest niezwykle istotne (Maison 2001). Dziewczeta z czterech grup korzystały z edukacji w zwykłych szkołach, pozostałe zaś chodziły do szkół katolickich.

Wyniki badań własnych

Nie wszystkie dziewczęta, które brały udział w badaniach, miały możliwość dokonania samodzielnego wyboru patronki do sakramentu bierzmowania. W czterech grupach pojawiły się osoby, którym

1 Organizacja powołana do istnienia w 2000 roku po jednej z pielgrzymek Jana Pawła II jako wyraz wdzięczności za jego pontyfikat. Jej celem jest promowanie papieskiego nauczania i wspieranie zdolnej młodzieży katolickiej pochodzącej z niezamożnych rodzin, zamieszkujących wsie i małe miasta.

w ich parafiach nie wyrażono na to zgody. Wówczas patronkami tych maturzystek stawały się kobiety, których imiona zostały im nadane w czasie chrztu. Z wypowiedzi dziewcząt można wywnioskować, że decyzja, którą podejmowały w związku z wyborem imienia patronki, zazwyczaj była dla nich bardzo ważna i często stanowiła efekt samodzielnych poszukiwań i refleksji. Z kolei te, które sakrament bierzmowania jeszcze bardziej przywiązała do ich pierwotnego imienia z chrztu, przeżywały to w odmienny sposób. Połowa z nich doceniała możliwość lepszego poznania swojej całozyciowej patronki, czego egzemplifikację stanowi następująca wypowiedź:

Uważam, że wcale nie była to zła decyzja, bo wtedy jeszcze bardziej poznałam tego swojego patrona od samego chrztu. Dokładnie wtedy zagłębiłam się w tę biografię swojej świętej, bardziej ją poznałam i bardziej doceniłam imię, które mam, bo mam naprawdę piękną patronkę.

Połowa badanych jednak uznała, że narzucanie im łączności z postacią, która z różnych powodów może się im wydawać nieprzystająca do ich całozyciowych doświadczeń, zainteresowań i innych płaszczyzn życia, nie jest właściwe, co doskonale obrazuje wypowiedź jednej z dziewczyn, która znalazła się w takiej sytuacji:

W mojej parafii ksiądz powiedział, że jeśli ktoś ma imię, które jest święte albo błogosławione, to powinien wybrać właśnie to imię. I ja mam np. św. Julię jako patronkę, bo ksiądz tak chciał, co według mnie jest nie do końca w porządku, bo jeżeli np. nie identyfikujemy się z daną postacią zbyt mocno, to nie powinno być to nakazane.

Co ciekawe, w przypadku tego wątku pozostałe osoby znajdujące się w grupie prawie wcale nie odnosiły się do opinii osób, które doświadczyły niemożności dokonania samodzielnego wyboru patronki, jednakże zazwyczaj wyrażały duże zadowolenie z efektu własnych poszukiwań. Ten brak ingerencji może świadczyć o tym, że wybór kobiecej patronki jest uznawany za kwestię bardzo osobistą, a zarazem jeden z ważniejszych elementów dotyczących kształtowania się tożsamości religijnej u młodych, wierzących kobiet i refleksyjnego poszukiwania wzorów moralnych.

Młode kobiety decydując się na wybór danej patronki zwracały uwagę na elementy, które były dla nich istotne nie tylko w kontekście sakramentu bierzmowania, ale także znacznie szerzej rozumianego poszukiwania wzoru moralnego. To oznacza, że dużym

zainteresowaniem z ich strony nie cieszyły się postaci, które dziewczęta uważały za odrealnione i nieprzystające do współczesnych czasów. W niektórych grupach pojawiały się nawet wypowiedzi wskazujące na to, co nie mogło charakteryzować kobiet, które miałyby zostać wybrane na patronkę. Przykładem, który to potwierdza, jest wypowiedź jednej z maturzystek:

Na pewno nie chciałam takiej świętej, która by miała stygmaty i nie chciałam świętej, która by skończyła swoje życie w zakonie. To były takie moje dwa główne wyznaczniki.

Co ciekawe, w oczach niektórych dziewcząt dyskwalifikująca była również śmierć męczeńska, co może sygnalizować poszukiwanie postaci, których losy w rzeczywisty sposób byłyby zbliżone do wyzwania, z którymi mierzą się współcześnie dziewczęta. W kilku wypowiedziach na ten temat znalazły się także refleksje dotyczące nierealistycznego przedstawiania wizerunku świętych i błogosławionych kobiet, czego przykład może stanowić wypowiedź dziewczyny, która jako jedyna zdecydowała się na wybór Joanny d'Arc:

Patrzyłam na życiorysy tych świętych i tak sobie myślę, one wszystkie są okryte jakimś pudrem, bez żadnej skazy i są strasznie nierealistyczne, a ja potrzebuję takiej baby z jajem za patronkę i w taki oto sposób jestem z bierzmowania Joanną d'Arc.

Nadmierna gloryfikacja i odrealnianie postaci kobiecych generalnie nie były dobrze odbierane przez rozmówczynie i to nie tylko w kontekście wyboru patronki do bierzmowania. Co ciekawe, część dziewcząt w swoich wypowiedziach podkreślała także, że zależało im na tym, aby była to święta oryginalna, wyróżniająca się czymś szczególnym.

Niewielki wpływ na decyzje dziewcząt dotyczące patronek miały lekcje religii. Jest to związane m.in. z tym, że nauczyciele podczas zajęć w niewielkim stopniu koncentrują się prezentowaniu wzorów osobowych. Szczególnie nieliczna na tych zajęciach jest reprezentacja kobiet. Jednakże ze wszystkich etapów edukacyjnych, to właśnie w gimnazjum, ze względu na sakrament bierzmowania, dziewczęta o kobietach usłyszały najwięcej. Pomimo tego pytane o to, co miało największy wpływ na wybór ich patronki, bardzo rzadko wymieniały lekcje religii. Maturzystki w każdej grupie opowiadały przede wszystkim o samodzielnych poszukiwaniach, prowadzonych głównie

w internecie. Zdarzały się także sytuacje, w których dana postać towarzyszyła im od dłuższego czasu, w związku z czym ich wybór na patronkę był tego naturalnym następstwem. Miało to miejsce m.in. w pierwszej grupie, w której jedna z dziewczyn powiedziała:

Jeśli chodzi o mnie, to wybór imienia był sprawą bardziej dogłębną. Nie szukałam typowo po stronach internetowych imion świętych, tylko w pewnym momencie swojego życia natrafiłam na modlitwę do św. Antoniny [...]. Była to taka sytuacja, gdzie ta modlitwa była mi naprawdę potrzebna i myślę, że bardzo mi [...] pomogła.

O podobnych doświadczeniach opowiedziała także inna maturzystka z tej samej grupy, dzieląc się swoją motywacją w odniesieniu do wyboru św. Rity:

Jest ona bliska mojemu sercu ze względu na to, że mój chór, który jest u mnie w parafii, jest imienia św. Rity. Co miesiąc są nabożeństwa do tej świętej. Po prostu jest bliska mojemu sercu, bo sama, za jej pośrednictwem, doświadczyłam małego cudu przez modlitwę wstawienniczą. Modliłam się dużo do niej swego czasu i odczułam jej obecność w swoim życiu.

Zdarzały się także sytuacje, w których kluczowy wpływ na wybór imienia miała konkretna postać – najczęściej z grona najbliższych – która silnie oddziaływała na maturzystkę i często była przez nią traktowana jako swoisty wzór moralny. Dotyczyło to zarówno osób świeckich (wśród których znalazły się m.in. mamy, babcie i prababcie), jak i konsekrowanych (ciocia jednej z dziewczyn, będąca siostrą zakonną, której imię – Melania – zostało przez nią wybrane po tym, jak ksiądz nie zgodził się na patronkę św. Nadzieję). Co ciekawe, w jednej z grup pojawiła się także wzmianka dotycząca wyboru imienia Jadwigi ze względu na inspirację wynikającą z popularnego w Polsce serialu „Korona królów”, zaś w dwóch grupach istotnym punktem odniesienia okazała się patronka szkoły błogosławiona Laura Vicuña.

Największą popularnością wśród dziewcząt cieszyły się: św. Cecylia, św. Rita, św. Filomena, św. Maria Magdalena, św. Jadwiga i św. Elżbieta (każda z nich pojawiła się w min. dwóch grupach). Szczegółowe informacje dotyczące wyborów patronek do sakramentu bierzmowania, o których opowiedziano badaczkom w poszczególnych grupach, znajdują się w tabeli 1.

Tabela 1. Patronki do bierzmowania

Numer grupy	Patronki dziewcząt
1	św. Cecylia, św. Rita, św. Antonina
2	św. Cecylia, św. Elżbieta Węgierska, bł. Izabela Francuska
3	św. Filomena, św. Cecylia, św. Joanna d'Arc
4	Św. Maria Magdalena, św. Anna, św. Maria Magdalena
5	św. Klara, św. Jadwiga, św. Melania Młodsza
6	św. Elżbieta, św. Jadwiga, bł. Laura Viciña, św. Anastazja
7	bł. Laura Viciña, św. Łucja, św. Martyna, św. Matka Teresa z Kalkuty
8	Miriam, św. Elżbieta, św. Klara, św. Weronika
9	św. Rita, św. Hildegarda z Bingen, św. Filomena
10	św. Rita, św. Róża z Limy, św. Blanka Kastyljska, św. Julia z Korsyki, św. Dorota

Źródło: Opracowanie własne.

Dziewczęta decydowały się na wybór określonych patronek ze względu na różne czynniki, wśród których dominowały ich zainteresowania oraz plany dotyczące wyboru ścieżki zawodowej. Maturzystki, których pasją była muzyka, najczęściej wybierały patronującą tej dziedzinie św. Cecylię. Tak było m.in. w przypadku Agaty, której proboszcz nie zgodził się na wybór imienia Miriam. Dalszą historię z tym związaną miłośniczka muzyki prezentuje w następujący sposób:

Pojechałam na rekolekcje do sióstr pasjonistek i tam posługiwałam jako animatorka muzyczna. Podczas jednej z adoracji chyba Duch Święty po prostu mnie natchnął i powiedział: „Agata, tak grasz, śpiewasz, jesteś uzdolniona muzycznie i lubisz to. To dlaczego nie św. Cecylia?”. To było jakoś za natchnieniem, bo wcześniej o św. Cecylii nawet nie myślałam w moich rozważaniach na temat imienia i wyboru patronki, ale postanowiłam trochę o niej poczytać. Stwierdziłam, że ma bardzo podobną historię życia do św. Agaty, więc widzę tu jakąś łączność i tak zostałam Cecylią od bierzmowania.

Z kolei medyczne zainteresowania Marty doprowadziły do wybrania przez nią Matki Teresy z Kalkuty, co uzasadniała w następujący sposób:

W moim przypadku na wybór imienia wpłynęło wychowanie w rodzinie, bo moja rodzina jest bardzo wierząca. I ja wybrałam sobie za patronkę Matkę Teresę z Kalkuty. Co mnie najbardziej urzekło? To, że bezinteresownie pomagała tym biednym ludziom i tak się nie poddawała podczas pracy. I mimo

tęgo, że spotykało ją wiele przeciwności i trudności, to wytrwale dążyła do tego celu, aby nieść pomoc tym, którzy najbardziej tego potrzebują. I ja jako osoba, która zawsze chciała zostać lekarzem i pomagać ludziom, widzę w niej taki wzór do naśladowania w kontekście tej bezinteresowności i pomocy.

Plany dotyczące przyszłej pracy były także istotne dla poszukiwań Wiktorii:

Moja pani, która mnie przygotowywała do bierzmowania, zawsze nam mówiła na każdym spotkaniu, że bardzo ważne jest, abyśmy z tą osobą się utożsamiali i żeby była patronką czegoś, co może nam się przydać, żeby można się było do niej pomodlić. Dlatego ja mam św. Hildegardę z Bingen, bo ona jest patronką różnych języków, lingwistów, a ja zawsze chciałam iść w tym kierunku.

Podobne pobudki zmotywowały Marię do wyboru św. Filomeny:

Wszyscy byli bardzo zdziwieni, [...] ale wybrałam tak ze względu na to, że bardzo chciałam i mam takie poczucie, że chcę pojechać na misje w przyszłości, a właśnie Filomena patronuje misjom.

Tęgo typu uzasadnień było podczas rozmów więcej. Motywacją do wyboru świętej Filomeny, o czym wspomniano podczas jednego z fokusów, było także to, że jest ona patronką egzaminów, a ich zdanie z satysfakcjonującym rezultatem stanowiło jedno z ważniejszych wyzwań dla dziewczyn w tamtym czasie. Można więc stwierdzić, że poszukiwanie punktów wspólnych pomiędzy własnym życiem a biografiami kobiet świętych i błogosławionych wskazuje na to, że refleksyjny wybór patronek – niezależnie od tego, na jakich źródłach się opiera – jest dla dziewcząt naprawdę istotny. To sugeruje, że dziewczęta poszukiwały patronki nie tylko na potrzeby sakramentu bierzmowania, ale także w kontekście dalszego życia, w którym wzór moralny kierujący się podobnymi wartościami i doświadczający podobnych trosk co one mógł się stać pomocą w ich dalszym życiu – zarówno w sferze zawodowej, jak i prywatnej.

Dziewczęta podczas opowieści o swoich patronkach zwracały uwagę na cechy, które w ich mniemaniu są szczególnie ważne w przypadku wzorów moralnych mających charakter ponadczasowy. Na niektóre cechy uwagę zwracały tylko pojedyncze osoby, które wymieniały m.in. rezygnację z nadmiernych dóbr, którą wykazała się patronka ogrodników i urodzaju, czyli św. Róża, oraz solidarność z innymi kobietami prowadzącą np. w przypadku św. Klary do

zostania patronką hafciarek. Istniało jednak wiele wyróżników związanych z zachowaniami poszczególnych patronek, które pojawiały się w wielu grupach i zyskiwały aprobatę pozostałych uczestniczek danej grupy fokusowej. Wśród nich należy wymienić m.in. cieszącą się największą popularnością determinację, odwagę i gotowość do udzielania pomocy innym ludziom. Często wspomniano także o wytrwałości w wierze, ufności, stanowczości, posiadaniu własnego zdania, poczuciu własnej wartości, pokorze, zamiłowaniu do modlitwy, cierpliwości, wybaczeniu oraz gotowości do poświęcenia się dla innych, co pokazuje, że są to cechy istotne dla wzorów moralnych z perspektywy młodych kobiet. Wprawdzie zapytane o to, czy są to dla nich wzory istotniejsze od Maryi, zaprzeczały, jednakże niektóre podkreślały, że są ze swoimi patronkami związane równie mocno co z Maryją i traktują je jako swoisty duet, do którego często się zwracają lub mają z nimi relację przyjacielską, co doskonale obrazuje jedna z wypowiedzi:

Wzięłam ją, bo mama mi zawsze mówiła, że patron to jest taki jakby nasz przyjaciel i właśnie czulam, że ze św. Różą mogłabym się zaprzyjaźnić.

Podsumowanie

Wzory moralne – wchodzące w skład wzorów osobowych – nie stanowią konstruktu nieprzystającego do współczesności i to pomimo obecnej niechęci do tego typu odniesień (Kopiczko 2021). W związku z tym ich prezentowanie – zarówno w kontekście katechezy parafialnej, lekcji religii, jak i wychowania rodzinnego – jest jak najbardziej zasadne. Sakrament bierzmowania i związany z nim wybór patronek stanowi ku temu doskonałą okazję. Należy jednak pamiętać o tym, że nie wszystkie wzory osobowe, które prezentowane są młodym ludziom, czyli mają charakter wzorów propagowanych, zostaną przez nich zaakceptowane. Nawet werbalna akceptacja nie oznacza bowiem automatycznego przyswojenia i wdrożenia prezentowanych przez nie postaw we własne życie, co ma miejsce w przypadku wzorów realizowanych (Ossowska 1992). Jednakże nawet one nie oznaczają pełnego naśladownictwa cudzego życiorysu przez dokonującą wyboru jednostkę, bowiem poprzez dokonywanie hermeneutyki czyichś doświadczeń pojawia się możliwość poczynienia refleksji nad

stojącymi wyzwaniem, ich charakterem, potencjalnymi konsekwencjami danego wyboru oraz różnymi rozwiązaniami umiejscowionymi w konkretnych realiach społeczno-kulturowych.

Prezentowanie szerokiego katalogu osób świętych, które mogą zostać uznane przez poszczególne jednostki za wzory moralne, jest jak najbardziej zasadne, zważywszy na to, że

Kościół w procesie dowodzącym heroicznego cnót chrześcijanina zmarłego w opinii świętości bierze pod uwagę postawę moralną i religijną reprezentatywną dla postaw promowanych w wychowaniu chrześcijańskim. Dlatego też z człowiekiem świętym kojarzony jest osobowy wzór wiary dla chrześcijan pragnących doskonalić się w tej cnotce (Parzych-Blakiewicz 2015: 207).

Jest to szczególnie istotne w kontekście przemian mających miejsce we współczesnym świecie, które w dużym stopniu przyczyniają się do chaosu aksjonormatywnego będącego jednym z najpoważniejszych wyzwań, z którymi mierzą się młodzi ludzie (Mazur 2018). Prezentowanie wspomnianych wzorów jest bowiem

[...] szczególnie potrzebne tam, gdzie za argument przeciw moralności chrześcijańskiej stawia się chłód zasad i norm, niemożliwość do urzeczywistnienia maksymalizm i radykalizm. Odwołanie się w takiej sytuacji do żywej osoby, pomaga obronić pogląd, że normy moralne są formułowane nie tyle dla człowieka abstrakcyjnego, co raczej dla człowieka konkretnego, historycznie istniejącego, powołanego do osiągnięcia pełni dobra w konkretnych sytuacjach czasowych i przestrzennych. Oparcie na wzorczości potwierdza jak najbardziej realistyczny charakter chrześcijańskiej moralności (Zadykiewicz 2001: 123).

W związku z tym przed szczególnym wyzwaniem stoi Kościół, który za pomocą katechezy parafialnej, lekcji religii oraz przygotowania nie tylko młodych ludzi, ale także ich rodziców do sakramentu bierzmowania, powinien nie tyle narzucać konkretne rozwiązania, ale stwarzać przestrzeń do rozbudzania refleksyjności stanowiącej podstawę indywidualnego rozwoju osoby (Chrost 2018) i umożliwiającej dokonywanie świadomych wyborów wzorów moralnych odpowiadających indywidualnym potrzebom młodych ludzi, a także dzielenie się swoimi decyzjami i motywacjami m.in. podczas lekcji religii lub spotkań przygotowujących do sakramentu bierzmowania, co według narracji dziewcząt rzadko ma miejsce. Stwarzając przestrzeń do podmiotowego wyrażania owoców własnej refleksyjności, możliwa jest

zmiana postrzegania roli omawianego sakramentu zarówno w kontekście wyboru wzorów istotnych z punktu widzenia decyzji moralnych, jak i inicjacji chrześcijańskiej, której bierzmowanie nie kończy, będąc jednym z etapów na drodze osiągnięcia dojrzałości. Weryfikacją tego są przyjmowane przez człowieka postawy na drodze wychowania moralnego (Marek 2017), dla których inspirację mogą stanowić poznane w czasie przygotowań do wspomnianego sakramentu patroni i patronki.

Bibliografia

- Anderson G. (1990). *Fundamentals of Educational Research*, London–New York–Philadelphia (PA): The Falmer Press.
- Archer M. (2006). *Persons and Ultimate Concerns: Who We Are is What We Care About*, [w:] E. Malinvaud, M.A. Glendon (red.), *Conceptualization of the Person in Social Sciences. The Proceedings of the Eleventh Plenary Session of the Pontifical Academy of Social Sciences, 18–22 November 2005*, Vatican City: The Pontifical Academy of Social Sciences, s. 261–283.
- Archer M., Collier A., Porpora D. (2004). *Transcendence: Critical Realism and God*. London–New York: Routledge.
- Bauman T. (2001). *Strategie jakościowe w badaniach pedagogicznych*, [w:] T. Pilch, T. Bauman (red.), *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s. 70–266.
- Bocheński J.M. (1993). *Logika i filozofia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Borysiuk L. (2016). *Bierzmowanie sakramentem ku wierze dojrzałej*, „Teologiczne Studia Siedleckie” t. 13, s. 51–63.
- Ciechowska M. (2018). *Badania fokusowe*, [w:] M. Ciechowska, M. Szymańska (red.), *Wybrane metody jakościowe w badaniach pedagogicznych. Część I*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, s. 101–164.
- Chrost M. (2018). *Refleksyjność wyzwaniem współczesnego świata*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, t. 21, nr 4, s. 55–66.
- Czaplicka-Jedlikowska M. (2015). *Bierzmowanie jako sakrament dojrzałości chrześcijańskiej i akt performatywny*, „Język – Szkoła – Religia”, t. 10, nr 4, s. 43–54.
- Flick U. (2010). *Projektowanie badania jakościowego*, przeł. P. Tomanek, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Horowski J., Sadłoń W. (2019). *Edukacja religijna w świetle realizmu krytycznego i teorii morfogenezy*, „Horyzonty Wychowania”, t. 18(45), s. 109–120, <https://doi.org/10.17399/HW.2019.184509>.

- Janczewski Z. (2008). *Bierzmowanie – sakrament chrześcijańskiej dojrzałości czy pożegnania z Kościołem?*, „Prawo Kanoniczne”, t. 51, nr 3–4, s. 209–225.
- Katechizm Kościoła katolickiego* (1994). Poznań: Pallottinum.
- Kitzinger J., Barbour R. (1999). *Introduction: The Challenge and Promise of Focus Groups*, [w:] R. Barbour, J. Kitzinger (red.), *Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice*, London: Sage, s. 1–20.
- Kochel J. (2017). „Młodzi na progu” – propozycja kerymatyczno-mistagogicznego przygotowania do sakramentu bierzmowania, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, nr 24, s. 215–230, <https://doi.org/10.18276/skk.2017.24-13>.
- Kopiczko T. (2021). *Troska o autorytet w wychowaniu do wiary wobec współczesnych wyzwań kulturowych*, „Studia Gilsoniana”, t. 10, nr 3, s. 691–710, <https://doi.org/10.26385/SG.100327>.
- Krueger R.A., Casey M.A. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research* (3rd edition), London: Sage.
- Maison D. (2001). *Zogniskowane wywiady grupowe. Jakościowa metoda badań marketingowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Marek Z. (2017). *Edukacja religijna w poszukiwaniu odpowiedzi na egzystencjalne pytania człowieka*, „Paedagogia Christiana”, t. 40, nr 2, s. 11–32, <https://doi.org/10.12775/PCh.2017.023>.
- Mazur R. (2018). *Nauczanie religii młodzieży w chaosie aksjonormatywnym współczesnego świata*, „Studia Paedagogica Ignatiana”, t. 21, nr 4, s. 107–121, <https://doi.org/10.12775/SPI.2018.4.006>.
- Misiaszek K. (2017). *Bierzmowanie – sakramentem dojrzałości czy sakramentem kształtowania dojrzałości?*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, t. 24, s. 257–264.
- Ossowska M. (1992). *Wzór demokracji: cnoty i wartości*, Lublin: Daimonion.
- Parzych-Blakiewicz K. (2015). „Fenomen świętego” wśród antropologicznych uwarunkowań wiary religijnej, „Paedagogia Christiana”, t. 35, nr 1, s. 201–214, <https://doi.org/10.12775/PCh.2015.011>.
- Pyżlak G. (2018). *The Role of the Sacraments of Christian Initiation in Preparing the Faithful for Marriage and Family Life*, „Rocznik Teologii Katolickiej”, t. 17, nr 1, s. 133–146.
- Rynio A. (2016). *Wzór osobowy*, [w:] *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. Chałas, A. Maj, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, s. 1459–1465.
- Skrzyniarz R., Gajderowicz M., Wach T. (2013). *Wzory i wzorce osobowe w biografistyce pedagogicznej*, Lublin: Wydawnictwo Episteme.
- Snela B. (1989). *Bierzmowanie. I. Teologia*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, kol. 547–549.

- Smithson J. (2007). *Using Focus Groups in Social Research*, [w:] P. Alasuurtari, L. Bickman, J. Brannen (red.), *The Handbook of Social Research Methods*, London: Sage, s. 356–371.
- Walulik A. (2017). *Bierzmowanie versus rytuały przejścia*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeszkie”, t. 24, s. 289–298.
- Wieradzka-Pilarczyk A., Machalski J., Ochla M., Pilarczyk H., Sienkiewicz M. (2016). *Dojrzałość religijna kandydatów do bierzmowania. Teoretyczna i empiryczna refleksja nad miejscem sakramentu bierzmowania w życiu Kościoła*, „Teologia Praktyczna”, t. 17, s. 213–232, <https://doi.org/10.14746/tp.2016.17.15>.
- Zadykowicz T. (2001). *Rola wzorów osobowych w kształtowaniu chrześcijańskich postaw moralnych*, „Studia Teologiczne”, t. 19, s. 109–124.

DANE DO KORESPONDENCJI

Mgr Magdalena Maciejewska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
email: 503268@doktorant.umk.pl